

ایجاد انگیزه در فراگیری زبان عربی به عنوان زبان دوم

دکتر علی جان بزرگی

کارشناس گروه عربی دفتر برنامه‌ریزی و تألیف

مقدمه

الحکم المنسوب الی امیرالمؤمنین علی بن ابیطالب (ع):
«لا تقسروا اولادکم علی آدابکم فانهم مخلوقون لزمان غیر
زمانکم»
آداب و رسوم زمان خودتان را با زور به فرزندان خویش
تحمیل نکنید، زیرا آنان برای زمانی غیر از زمان شما آفریده
شده اند (شرح نهج البلاغه، ج ۲۰: ۲۶۷)
امام رضا (ع): «من طلب الامر من وجهه لم یزل»
کسی که کارها را از راهش پی‌گیری کند، شکست نمی‌خورد.
(بحار، جلد ۷۸: ۳۵۶، شماره ۱۰):

◀ کلیدواژه‌ها: انگیزه، زبان، زبان عربی، فراگیری.

یادگیری برای چیست؟

مفهوم سازی یونسکو از آموزش عبارت است از چهار ستون
دانش بشری زیر:
۱- یادگیری برای عمل؛
۲- یادگیری برای بودن؛
۳- یادگیری برای دانستن؛
۴- یادگیری برای زندگی کردن با یکدیگر؛
انسان‌ها باید یاد بگیرند که محیط اطراف خود را درک
کنند چنین درکی باعث تشویق کنجکاوانه می‌گردد.

مهم‌ترین ویژگی سیستم‌های موفق آموزشی

۱- مهم‌ترین سیستم‌های موفق آموزشی آنهایی هستند
که «یادگیری محور» باشند.
۲- معلم موفق نقطه قوت آموزش است.
۳- تقویت تمرکز خود برای یادگیری یک روند همیشگی
است.
۴- باید از یادگیری لذت ببریم. نمونه لذت بردن از آگاهی،
کتاب «لذات فلسفه» ویل دورانت است.
«لذات عبارت است از بالانس و اعتدال سیستم عصبی»
آنچه باعث می‌شود ما از تلاوت قرآن، اشعار حافظ و
مولانا و یا یک رمان زیبا لذت ببریم، همان وجه هنری و جمال
شناسانه آنهاست. داستایوفسکی و قبل از او سعدی گفته است:
«آنچه فاتح نهایی است، زیبایی است» (از تقریرات شفیع کد
کنی، دانشگاه تهران، ۹۱/۱/۲۲)

خواجہ نصیرالدین طوسی می‌گوید:
لذات دنیوی همه هیچ است نزد من
در خاطر من ز تغیر آن هیچ ترس نیست
روز تنعم و عیش و طرب مرا
غیر از شب مطالعه و صبح درس نیست
۵- آموزش نباید اشخاص را از خانواده و اجتماع جدا کند.
۶- با توجه به اثر بخشی زیاد هنر در روح آدمی باید در
آموزش از هنرهای مختلف استفاده کرد:
الف) هم در تألیف کتاب‌های درسی (استفاده از نقاشی،
شعر، نمایش و ...)

ب) هم در آموزش (بیان هنرمندانه آموزش دهنده)
ج) هم فضای فیزیکی کلاس زیبا و خوش آیند باشد.
۷- به ساعات آموزشی استاندارد توجه شود. گفته می‌شود
که آسان‌ترین زبان را با ۴۰۰ ساعت و دشوارترین زبان را با ۸۰۰
ساعت آموزش می‌توان فراگرفت.

پرسش؟

■ چرا عده‌ای با پیش از بیست سال آموزش باز هم
یاد نمی‌گیرند؟

■ پاسخ‌های احتمالی

در خصوص آموزش زبان عربی در کشور ما پیش از انقلاب
اسلامی و پس از آن، نظریات آسیب‌شناسانه‌ای به شرح زیر
بیان شده است.

۱- آقای دکتر محمدابراهیم باستانی پاریزی که از چهره‌های
ماندگار جمهوری اسلامی ایران و هم‌اکنون استاد تاریخ دانشگاه
تهران است، در سال ۱۳۳۲ دبیر معارف و عربی دبیرستان‌های
کرمان بوده‌اند و مقاله‌ای با عنوان «نظریاتی در باره تدریس
عربی در دبیرستان‌ها» نوشته و در مجله یغما (مرداد ۱۳۳۲)
چاپ کرده‌اند. ایشان در سال ۱۳۶۴ همان مطالب را در کتاب
خودشان تحت عنوان «فرمانفرمای عالم» بیان کرده‌اند که
گزیده‌ای از آن مطالب به شرح زیر است.

نظر استاد باستانی پاریزی در خصوص آموزش عربی در
دهه ۱۳۳۰ (۶۰ سال قبل)

باید به درس عربی از جهت ارتباط آن با زبان فارسی و یک
زبان درجه دو امروزی به آن اهمیت خاص داد؛ زیرا ایرانیان به
کشورهای همسایه عربی و سایر کشورهای عرب رفت و آمد دارند

آنچه باعث
می‌شود ما از تلاوت
قرآن، اشعار حافظ
و مولانا و یا یک
رمان زیبا لذت
ببریم، همان وجه
هنری و جمال
شناسانه آنهاست.
داستایوفسکی و
قبل از او سعدی
گفته است: «آنچه

فاتح نهایی است،
زیبایی است»

و این زبان چندین میلیون متکلم دارد و مجلات و روزنامه‌های کثیرالانتشار به آن زبان چاپ و منتشر می‌شود و خلاصه، منبع فرهنگ و ادب شایسته‌ای است. ایشان بیان می‌دارند که در مدت تدریس عربی خود در دبیرستان‌ها متوجه این نکته شده‌اند که تدریس عربی در ایران نه تنها نتیجه بخش نیست بلکه مضر و متلف وقت است و این نقص معلول دو علت است:

۱- برنامه و تهیه کتب عربی

۲- سبک تدریس زبان عربی

سپس می‌گویند در مورد هر زبانی باید اصل بر این باشد که با آموختن حداقل لغات و اصطلاحات، حداکثر وسیله تفهیم و تفهم و مکالمه و مکاتبه امکان‌پذیر باشد.

در صفحه ۱۶۰ همان کتاب می‌گویند: «باید عربی را طوری درس داد که مطابق احتیاجات روز باشد و محصل هم تشویق به درس خواندن بشود.»

ایشان مقاله را با این جمله به پایان می‌برند:

«وقتی به مطایبه گفتم: فعل اقصی را صرف می‌کنی یا کتک؟ ... جواب گفت: - به مذاق من دومی شیرین‌تر است.» (فرمانفرمای عالم)

نظر آقای دکتر آذرنوش و دیگر استادان در حال حاضر در خصوص آموزش زبان عربی

در جلسه شورای برنامه‌ریزی درسی عربی که در روز سه‌شنبه (۱۳۹۰/۱۱/۱۸) بعد از ظهر برگزار شد، نکات پر اهمیتی به شرح زیر مطرح گردید.

۱- آقای دکتر فکری عضو شورای مذکور و فعال در کانون زبان ایران و صاحب کتاب «صدی الحیاة» ابراز داشتند که من با آقای دکتر آذرنوش همدل هستم و آقای دکتر آذرنوش نیز در مکالمه تلفنی که در حضور این جانب با جناب آقای عادل اشکبوس داشتند، به کلی با شیوه آموزشی فعلی عربی ابراز مخالفت کرد.

آقای دکتر فکری نکات آسیب‌شناسانه‌ای به شرح زیر بیان داشتند:

۱- تا هدف گذاری آموزشی صورت نگیرد، به جایی نمی‌رسیم.

۲- زبان سازی با کاربرد زبان متفاوت است.

۳- در هیچ زبانی برای آموزش از متن فنی استفاده نمی‌کنند؛ مثلاً برای یک فرد غیرفارسی زبان که بخواهد فارسی را به عنوان زبان دوم بیاموزد، نباید از شاهنامه مثال آورد.

۴- زبان پایه زبانی است که هنوز در خدمت اهداف خاصی قرار نگرفته است. (مثل زبان تجاری، زبان دین).

۵- دستور زبان سه سطح دارد: عمومی، تخصصی و استثنایی. تمرکز باید در سطح عمومی باشد.

۶- هر پنج سال یک بار باید کتاب‌ها را بازنویسی کرد.

در مورد هر زبانی باید اصل بر این باشد که با آموختن حداقل لغات و اصطلاحات، حداکثر وسیله تفهیم و تفهم و مکالمه و مکاتبه امکان‌پذیر باشد.

«باید عربی را طوری درس داد که مطابق احتیاجات روز باشد و محصل هم تشویق به درس خواندن بشود.»

در هیچ زبانی برای آموزش از متن فنی استفاده نمی‌کنند؛ مثلاً برای یک فرد غیرفارسی زبان که بخواهد فارسی را به عنوان زبان دوم بیاموزد، نباید از شاهنامه مثال آورد

۷- از میان شش روش آموزش زبان، روش کامینیو کیتیو اگر چه مربوط به دهه هفتاد است، روش تدریس بسیار مؤثری است.

۸- در تألیف کتاب باید این چهار رکن آموزشی را در نظر گرفت:

الف) مواد آموزشی؛

ب) روش آموزشی؛

ج) آموزش‌دهنده؛

ه) آموزش‌گیرنده.

سه گام برای آموزش

برای آموزش سه گام باید طی شود:

۱- ضرورت آموزش برای فراگیران؛

۲- ایجاد انگیزه؛

۳- آموزش دادن.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

برای ایجاد انگیزه یادگیری زبان عربی نکات زیر پیشنهاد می‌شود:

۱- بیان اهمیت زبان عربی و فلسفه آموزش آن به عنوان یکی از شش زبان پر کاربرد دنیا، به ویژه کاربرد آن در اروپا (بیان خاطراتی از سخن گفتن به زبان عربی در فرانسه و بلژیک)؛

۲- نقش محوری داشتن آموزش‌دهنده (معلم)، از میان چهار رکن آموزش

۳- به کارگیری هنر در تألیف کتاب، روش تدریس معلم، فضای آموزش و به ویژه استفاده از فیلم و... که در رویکرد جدید تحت عنوان بسته آموزشی از آن یاد می‌شود.

۴- استفاده از تمثیل (Allegory) به عنوان بهترین وسیله (Vehicle) انتقال آموزش. از میان همه وسیله‌ها تمثیل به عقل نزدیک‌تر است.

پی‌نوشت

* کارشناس و عضو شورای برنامه‌ریزی درسی عربی دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی سازمان پژوهش

۱- خانم تاربا ویرتائن، نماینده یونسکو در ایران، سمینار علمی - کاربردی ۱۳۹۰/۱۲/۱۷، تهران، تالار سازمان حج

منابع

- ۱- ابن‌ابی‌الحدید؛ شرح نهج البلاغه، دارالاحیاءالکتب العربیه.
- ۲- باستانی پاریزی، محمد ابراهیم؛ فرمانفرمای عالم، انتشارات علمی، چاپ اول، تهران: بهار ۱۳۶۴
- ۳- فکری، مسعود؛ صدی الحیاة، چاپ چهارم، انتشارات کانون زبان ایران، تهران ۱۳۸۹
- ۴- مجلسی، محمدباقر؛ بحارالانوار، جلد ۷۸، ناشر ...